

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
Полтавський державний медичний університет

Кафедра психіатрії, наркології та медичної психології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор закладу вищої освіти з
наукової роботи ПДМУ
професор *Ігор Кайдашев*

3

Ігор КАЙДАШЕВ
2022 року

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

дисципліни «Психологія спілкування»

для здобувачів освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, які
навчаються за освітньо-науковою програмою «Педіатрія»

Галузь знань: **22 – Охорона здоров'я**
(шифр і назва напрямку підготовки)

Спеціальність **228 – Педіатрія**
(шифр і назва спеціальності)

Полтава – 2022

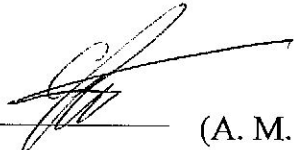
Робоча програма дисципліни «Психологія спілкування» для здобувачів освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, які навчаються за освітньо-науковою програмою «Педіатрія»

«18» 11 2022 р. – 32 с.

Розробник – к.мед.н., асистент кафедри психіатрії, наркології та медичної психології Борисенко В. В.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри психіатрії, наркології та медичної психології

Протокол № 7 від «18» жовтня 2022 р.
Завідувач кафедри

(А. М. Скрипников).

Робоча програма затверджена на засіданні Вченої ради ПДМУ

Протокол № 3 від «30» 11 2022 р.
Секретар вченої ради

(В. Л. Філатова).

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Психологія спілкування» є складовою освітньо-наукової програми підготовки в аспірантурі за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти з *напрямку підготовки 22 – Охорона здоров'я, спеціальності 228 – Педіатрія*.

Дана дисципліна є вибірковою.

Викладається у I семестрі 1 року навчання в обсязі – 30 год (*1 кредит ECTS*) зокрема: *лекції – 10 год., практичні 10 год., самостійна робота – 10 год.* У курсі передбачено *Ізмістовий модуль та підсумкове модульне заняття*. Завершується дисципліна – заліком.

Мета дисципліни – формування наукового мислення на основі теоретичних знань та практичної підготовки, оновлення, поглиблення ключових професійних компетентностей, а також вільного спілкування з питань, що стосуються сфери наукових та експертних знань, з колегами, широкою науковою спільнотою, суспільством у цілому відповідно до вимог системи якості підготовки кадрів для сфери охорони здоров'я.

Завдання:

- визначати індивідуально-психологічні особливості дітей різних вікових груп;
- вміти спілкуватися з ними та членами їх родин;
- створювати довірливі відносини; сприяти зниженню страху у дитини і її рідних щодо захворювання;
- аналізувати та попереджати конфліктні ситуації та сприяти їх розв'язанню;
- диференціювати поняття «міжособистісне спілкування», когнітивний, афективний, контактний аспекти спілкування, імперативне спілкування;
- інтерпретувати функції спілкування; пояснювати значення спілкування як людської потреби.

Структура курсу

В результаті вивчення навчальної дисципліни аспірант повинен

Знати:

- морально-етичні норми, правила і принципи професійного лікарського поведінки;
- науково-методологічні проблеми психології спілкування;
- основні характеристики спілкування з дітьми та їх батьками;
- основні проблеми здоров'я і нездоров'я людини, які визначаються соціально-психологічними факторами.

Вміти:

- аналізувати спілкування як соціальну потребу дитини;
- класифікувати основні функції спілкування;
- характеризувати конфліктне спілкування;
- встановлювати контакт з дитиною-пацієнтом і її батьками, вести бесіду, збирати результати анамнезу.

Зміст дисципліни. Дисципліна «Психологія спілкування» є нормативною у підготовці здобувачів третього освітньо-наукового рівня з фаху педіатрія. Дисципліна складається із лекційних та практичних занять, на яких будуть висвітлені питання трактування визначень «спілкування», «діяльність», «суспільні відносини», диференціації когнітивного, афективного, контактного аспектів спілкування, аналізу засобів спілкування.

Особлива увага приділяється диференціації понять «міжособистісне спілкування», «рольове спілкування», «соціальна позиція», «соціальний статус», «ритуальне спілкування», «імперативне спілкування».

Контроль знань і розподіл балів, які отримують аспіранти.

Контроль здійснюється за модульно-рейтинговою системою.

До модуля входять теми 1-8, зокрема за змістовими модулями: змістовий модуль – теми 1 - 8,

Обов'язковим для іспиту є складання підсумкового модульного контролю за модулем.

Контроль знань і розподіл балів, які отримують аспіранти.

Контроль здійснюється за модульно-рейтинговою системою.

У змістовий модуль (ЗМ) входять теми 1 – Обов'язковим для заліку є

(зазначаються умови, невиконання яких унеможливило б допуск до іспиту чи заліку)

Оцінювання за формами контролю:

	Модуль	
ПМК	Min. – 20 балів	Max. – 30 балів

Для аспірантів, які набрали сумарно меншу кількість балів ніж *критично-розрахунковий мінімум – 40 балів* для одержання іспиту обов'язково *перескладання ПМК.*

При цьому, кількість балів:

- 1-34 відповідає оцінці «незадовільно» з обов'язковим повторним вивченням дисципліни;
- 35-59 відповідає оцінці «незадовільно» з можливістю повторного складання;
- 60-64 відповідає оцінці «задовільно» («достатньо»);
- 65-74 відповідає оцінці «задовільно»;
- 75 - 84 відповідає оцінці «добре»;
- 85 - 89 відповідає оцінці «добре» («дуже добре»);
- 90 - 100 відповідає оцінці «відмінно».

Шкала відповідності

За 100 – бальною шкалою	За шкалою закладу	
90 – 100	5	відмінно
85 – 89	4	добре
75 – 84		
65 – 74	3	задовільно
60 – 64		
35 – 59	2	не задовільно
1 – 34		

Компетентності, формуванню яких сприяє дисципліна (ОК)

Дисципліна забезпечує набуття здобувачами наступних компетентностей компетентностей:

загальних:

ЗК4 - вільне спілкування з питань, що стосуються сфери наукових та експертних знань, з колегами, широкою науковою спільнотою, суспільством в цілому;

фахових:

ФК6 - знати: індивідуально-психологічні відмінності особистості за їхніми проявами у діяльності та спілкуванні. вміти: Тракувати визначення

спілкування, діяльності, суспільних відносин. Диференціювати когнітивний, афективний, контактний аспекти спілкування. Аналізувати засоби спілкування. Диференціювати поняття міжособистісне спілкування, рольове спілкування, соціальна позиція, соціальний статус, ритуальне спілкування, імперативне спілкування. Трактувати функції спілкування. Пояснювати значення спілкування як людської потреби: афіліація, соціальна підтримка, самотність, емоційна ізоляція, атракція. Пояснювати зворотний зв'язок при спілкуванні. Визначати види спілкування та його функції. Вирізняти поняття контакт, просторовий контакт, контакт зацікавленості.

Програмні результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна

Дисципліна забезпечує набуття здобувачами наступних програмних результатів навчання:

ПРН 8. Управляти роботою колективу студентів, колег, міждисциплінарної команди. Організовувати навчання учасників освітнього процесу при виконанні наукової та освітньої діяльності та впливати на їх соціальний розвиток.

ПРН 9. Оцінювати ефективність освітнього процесу, рекомендувати шляхи його удосконалення.

ПРН 10. Використовувати етичні принципи в роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами, дотримуватися наукової етики. Демонструвати академічну доброчесність та діяти відповідально щодо достовірності отриманих наукових результатів.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Спілкування як феномен психології. Теоретико-методологічні передумови дослідження спілкування. Розвиток спілкування в онтогенезі. (2 год.)

Тема 2. Спілкування як обмін інформацією. Специфіка процесу обміну інформацією в дитячо-підлітковому віці. (2 год.)

Тема 3. Психодіагностика особливостей вербального та невербального спілкування. Психотренінг навичок спілкування. (2 год.)

Тема 4. 1 Психологічні особливості вербальної комунікації дитячо-підліткового віку. (2 год.)

Тема 5. Мистецтво діалогу. Діалогічне спілкування. (2 год.)

Тема 6. Спілкування як взаємодія. Теорії міжособистісної взаємодії. (2 год.)

Тема 7. Особливості міжособистісного спілкування лікаря та хворого в педіатричній практиці. (2 год.)

Тема 8. Сутність міжособистісної комунікації. Особливості міжособистісної комунікації в дитячо-підлітковому віці. (2 год.)

Тема 9. Спілкування як розуміння та сприйняття одне одного. Вікові особливості соціальної перцепції. (2 год.)

Тема 10. Характеристика людини за першим враженням. Психотренінг навичок спілкування. (2 год.)

Тема 11. Візуальна психодіагностика з урахуванням поведінкових особливостей в дитячо-підлітковому віці. (2 год.)

Тема 12. Конфліктологія. Вікові особливості поведінки у конфліктній ситуації. (2 год.)

Тема 13. Психодіагностика рівня конфліктності. Психотренінг навичок спілкування. (2 год.)

Тема 14. Психодіагностика комунікативної культури медика. Комунікативна компетентність лікаря та її роль в ефективній і безконфліктній взаємодії з пацієнтами дитячо-підліткового віку та їх батьками. (2 год.)

Тема 15. Підсумковий модульний контроль. (2 год.)

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва курсу	Всього годин	Вид заняття		
			Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
	Психологія спілкування.	30	10	10	10
1.	Спілкування як феномен психології. Теоретико-методологічні передумови дослідження спілкування. Розвиток спілкування в онтогенезі.	2	2		
2.	Спілкування як обмін інформацією. Специфіка процесу обміну інформацією в дитячо-підлітковому віці.	2	2		
3.	Психодіагностика особливостей вербального та невербального спілкування. Психотренінг навичок спілкування.	2		2	
4.	Психологічні особливості вербальної комунікації дитячо-підліткового віку.	2			2
5.	Мистецтво діалогу. Діалогічне спілкування.	2			2
6.	Спілкування як взаємодія. Теорії міжособистісної взаємодії.	2	2		
7.	Особливості міжособистісного спілкування лікаря та хворого в педіатричній практиці.	2		2	
8.	Сутність міжособистісної комунікації. Особливості міжособистісної комунікації в дитячо-підлітковому віці.	2			2
9.	Спілкування як розуміння та сприйняття одне одного. Вікові особливості соціальної перцепції.	2	2		
10.	Характеристика людини за першим враженням. Психотренінг навичок спілкування.	2		2	
11.	Візуальна психодіагностика з урахуванням поведінкових особливостей в дитячо-підлітковому віці.	2			2
12.	Конфліктологія. Вікові особливості поведінки у конфліктній ситуації.	2	2		
13.	Психодіагностика рівня конфліктності. Психотренінг навичок спілкування.	2		2	
14.	Психодіагностика комунікативної культури медика. Комунікативна компетентність лікаря та її роль в ефективній і безконфліктній взаємодії з пацієнтами дитячо-підліткового віку та їх батьками.	2			2
15.	Підсумковий модульний контроль.	2		2	
Всього		30	10	10	10

Загальний обсяг 30 год., в тому числі:

Лекцій – 10 год.

Практичних занять – 10 год,

Самостійної роботи – 10 год.

Тема 1. Спілкування як феномен психології. Теоретико-методологічні передумови дослідження спілкування. Розвиток спілкування в онтогенезі. (Лекція 2 год.)

Теоретичні аспекти процесу спілкування.

Розвиток спілкування в онтогенезі людини.

Спілкування як потреба.

Проблема генезису спілкування як потреби людини.

Структура, функції та види спілкування.

Контрольні питання та завдання:

Що Ви вкладаєте в поняття спілкування?

Чим спілкування відрізняється від простої передачі інформації в технічних пристроях?

Виділіть основні етапи оволодіння процесу комунікації в онтогенезі дитини.

Які виникають соціальні потреби в дитини на базі потреби у спілкуванні? Перерахуйте їх.

Які Ви можете назвати погляди вчених на процес спілкування?

Що таке мова, мовлення та мовленнєва комунікація?

Опишіть фізіологічні механізми мовлення.

Чим, на вашу думку, відрізняється мова людини від "мови" тварини? Обґрунтуйте свою відповідь.

Тема 2. Спілкування як обмін інформацією. Специфіка процесу обміну інформацією в дитячо-підлітковому віці. (Лекція 2 год.)

Специфіка процесу обміну інформацією.

Особливості обміну інформацією у дитячому та підлітковому віці.

Комунікативні бар'єри.

Правила подачі зворотного зв'язку.

Слухання та говоріння.

Контрольні питання та завдання:

У чому полягає специфіка спілкування як процес обміну інформацією?
Назвіть основні позиції.

Які існують особливості обміну інформацією у дитячому та підлітковому віці?

Які комунікативні бар'єри виникають при міжособистісній взаємодії?

Розмежуйте поняття "слухати" та "чути".

Що досліджує наука риторика?

Які ви можете навести правила ефективного слухання та говоріння?

Тема 3. Психодіагностика особливостей вербального та невербального спілкування. Психотренінг навичок спілкування. (Практичне заняття 2 год.)

1. Поняття вербальної комунікації.

2. Поняття невербальної комунікації.

3. Оптико-кінетична, проксемічна, паралінгвістична та інші знакові системи. Проксеміка.

4. Розміщення учасників взаємодії за прямокутним столом.

5. Кін, кінема, кіноформи.

6. Особливості вияву емоцій людини через невербальне спілкування.

Контрольні питання та завдання:

В чому суттєві відмінності між вербальним та невербальним спілкуванням?

Перерахуйте основні сторони спілкування, в чому вони полягають?

Дайте характеристику невербальному спілкуванню.

Що таке функції невербального спілкування, якими вони бувають?

Яка найважливіша умова ефективного спілкування? Поясніть свою думку.

Охарактеризуйте основні завдання невербального спілкування.

Що означає в психологічній науці поняття конгруентності?

Які системи виділяються на основі полісенсорної природи невербальної комунікації?

Перерахуйте, які науки вивчають невербальні засоби спілкування.

Що вивчають психодіагностика та візуальна психодіагностика? В чому різниця?

Перерахуйте основні типи конституції будови тіла за Кречмером.

Які типи особистості співвідносяться до виділених Кречмером типів будови тіла.

Дайте характеристику класифікації психологічних типів К. Юнга.

Що означають терміни кін, кіноформа?

Перерахуйте основні невербальні прояви уваги та незацікавленості співрозмовника?

Рекомендована література:

1. Філоненко М. М. Психологія спілкування. Підручник. — К.: Центр навчальної літератури, 2018. — 240 с.

3. **The Psychology of Language and Communication** By Geoffrey Beattie, Andrew W Ellis DOI <https://doi.org/10.4324/9781315187198>

4. Скрипников А.М., Сонник Г.Т., Животовська Л.В., Фисун Ю.О., Шиндер В.В. Медицинская психология. – Полтава, 2017. – 271с.

5. Тимофієва М.П. Психологія спілкування: навчально-методичний посібник для студентів вищих медичних закладів освіти України / Тимофієва М.П., Борисюк А.С., Павлюк О.І. – Чернівці, 2019. – 100 с.

6. Зливков В.Л., Лукомська С.О. Спес Гіппократа: основи психології спілкування для медичних працівників / В.Л.Зливков, С.О. Лукомська. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М.; К., 2017. – 208 с.

7. **History and Systems of Psychology** 8th edition (current edition) James F. Brennan , Catholic University of America, Washington DC, Keith A. Houde , Ave Maria University, Florida 2022 DOI <https://doi.org/10.1017/9781009042895>

8. Вплив соціальної ізоляції на психоемоційну сферу доглядачів за пацієнтами з деменцією в період пандемії COVID-19 / О. В. Орлова, Л. В. Животовська, Л. А. Боднар, В. В. Борисенко // International scientific and practical conference «Medicine and Health Care in Modern Society: Topical Issues and Current Aspects», February 26-27, 2021. Lublin, Republic of Poland: Medical University of Lublin. – P.113-116.

8. Focus on sleep problems in patients with somatoform disorders / A. Skrypnikov et al // Світ медицини та біології. - 2019. - №3. - С. 147-152.

Тема № 4. Психологічні особливості вербальної комунікації дитячо-підліткового віку. (Самостійна робота 2 год.)

Компоненти вербальної комунікації.

Говоріння. Культура говоріння мовця.

Мистецтво висловлюватися.

Слухання. Культура слухання.

Рефлексивне слухання. Нерефлексивне слухання. Рефлексивні запитання. Критичне слухання.

Емпатійне слухання.

Завдання та питання для самостійної роботи:

Що Ви вкладаєте в поняття вербальної комунікації?

Чим мовленнєве спілкування відрізняється від простої інформаційної передачі?

Назвіть один із найважливіших компонентів вербальної комунікації?

Що таке говоріння, риторика, комутатор та реципієнт?

Дайте визначення поняття слухання? Що передбачає ефективне слухання?

Охарактеризуйте основні види слухання, зважаючи на поведінку учасників комунікативного процесу.

Дайте визначення нерефлексивного слухання.

Охарактеризуйте особливості рефлексивного слухання.

Назвіть обмеження й труднощі рефлексивного слухання?

Що таке рефлексивне запитання? Яку мету вони переслідують?

Що означає термін рефлексивна відповідь?

Які ви знаєте різновиди рефлексивних відповідей? Дайте їм повну характеристику.

Які існують перешкоди на шляху рефлексивного слухання? Обґрунтуйте свою відповідь.

Дайте визначення критичного та емпатійного слухання.

Рекомендована література:

1. Філоненко М . М . Психологія спілкування. Підручник. — К.: Центр навчальної літератури, 2018. — 240 с.
2. Скрипніков А.М., Сонник Г.Т., Животовська Л.В., Фисун Ю.О., Шиндер В.В. Медицинская психология. – Полтава, 2017. – 271с.
3. В. Г. Воронкова Етика ділового спілкування: навч.посібник / В. Г. Воронкова, А. Г. Беліченко, В.В. Мельник. - Львів: Магнолія 2019. - 312 с.
4. Комунікації в охороні здоров'я [монографія]/ М.А. Знаменська, Г.О. Слабкий, Т.К. Знаменська – Київ, 2019. - 194 с.
5. Психогенні психічні розлади / Л.О. Герасименко, А.М. Скрипніков, Р.І. Ісаков : навч.-метод. посіб. – К. : ВСВ «Медицина», 2021. – 208 с.
6. Body dysmorphophobic disorder and other non-psychotic mental disorders in persons with cosmetic defects and deformities of the nose / L.A. Bodnar, L.V. Zhyvotovska, A.M. Skrypnikov, V.V. Borysenko, O.A. Kazakov, V.A. Bodnar // Wiadomosci lekarskie. – 2021 – Vol. 74(6) – P.1414-1419.
7. Social Inclusion and Mental Health Jed Boardman, Helen Killaspy, Gillian Mezey. Cambridge University Press 2022 DOI: <https://doi.org/10.1017/9781911623601>

Тема № 5. **Мистецтво діалогу. Діалогічне спілкування.** (Самостійна робота 2 год.)

Поняття мови та мовлення.

Відмінність спілкування тварин та людей.

Наймодніші мови світу.

Види мов: тверді та м'які, внутрішня та зовнішня, письмова, діалогічні, монологічна.

Паралінгвістична та екстралінгвістична характеристики мови.

Тембр, дикція, тон, висота, швидкість, темп летючість, мелодійність мови.

Завдання та питання для самостійної роботи:

Дайте загальну характеристику засобів спілкуванням?

Дайте визначення термінів мова та мовлення, чим вони відрізняються?

Перерахуйте функції мови, дайте розширену характеристику кожній із них.

В чому суттєва різниця між комунікацією людини та тварин?

Дайте класифікацію видам мови.

Що таке штучні мови, яка їх основна функція? Поясніть свою думку.

В чому особливості письмової мови від інших її видів?

Опишіть основні голосові характеристики мови.

Яким чином зміна голосових характеристик мови може вплинути на сприйняття слухача?

Опишіть основні характеристики усного мовлення.

Перерахуйте види соціального мовлення, що лежить в основі класифікації?

Які види соціального мовлення відносять до монологічних публічних виступів?

Дайте визначення лекції та охарактеризуйте її особливості в порівнянні з іншими видами соціального мовлення.

Які види соціального мовлення відносять до діалогічних, охарактеризуйте їх?

Рекомендована література:

1. Філоненко М. М. Психологія спілкування. Підручник. — К.: Центр навчальної літератури, 2018. — 240 с.
2. Скрипніков А.М., Сонник Г.Т., Животовська Л.В., Фисун Ю.О., Шиндер В.В. Медицинская психология. – Полтава, 2017. – 271с.
3. Філоненко М.М. Психологія особистісного становлення майбутнього лікаря. – Київ: Центр учбової літератури, 2015. – 334 с.
4. Clinical Topics in Teaching Psychiatry Edited by Sarah Huline-Dickens. Cambridge University Press 2022 DOI: <https://doi.org/10.1017/9781009053938>
5. Вплив соціальної ізоляції на психоемоційну сферу доглядачів за пацієнтами з деменцією в період пандемії COVID-19 / О. В. Орлова, Л. В. Животовська, Л. А. Боднар, В. В. Борисенко // International scientific and practical conference «Medicine and Health Care in Modern Society: Topical Issues

and Current Aspects», February 26-27, 2021. Lublin, Republic of Poland: Medical University of Lublin. – P.113-116.

6. Focus on sleep problems in patients with somatoform disorders / A. Skrypnikov et al // Світ медицини та біології. - 2019. - №3. - С. 147-152.

7. Лікар і пацієнт у діагностичному процесі (психологічні аспекти) / А.М. Скрипніков, Л.О. Герасименко, Р.І. Ісаков, П.В. Кидонь // Практикуючий лікар. – 2021. – Т. 10, № 1. – С. 73–77.

8. Скрипніков А.М., Сонник Г.Т., Животовська Л.В., Фисун Ю.О., Шиндер В.В. Медицинская психология. – Полтава, 2017. – 271с.

Тема №6. Спілкування як взаємодія. Теорії міжособистісної взаємодії.
(Лекція 2 год.)

Інтерактивна сторона спілкування.

Теорії міжособистісної взаємодії.

Різновиди міжособистісних контактів.

Взаємодія як організація діяльності.

Психологічний вплив.

Контрольні питання та завдання:

Покажіть на прикладах інтерактивну сторону спілкування.

Опишіть психологічні теорії, які пояснюють внутрішні механізми міжособистісної взаємодії (теорія обміну, психоаналітичний підхід, теорія керування враженнями, концепція символічного інтеракціонізму).

Які різновиди міжособистісних контактів ви знаєте, що необхідні у формуванні соціальних зв'язків?

Відтворіть механізм соціальної взаємодії.

Як відбувається психологічний вплив при міжособистісній взаємодії, які є їхні види і на яких глибинах свідомості вони діють?

Які види психологічного впливу ви відчували на собі?

Тема №7. Особливості міжособистісного спілкування лікаря та хворого в педіатричній практиці. (Практичне заняття 2 год.)

1. Поняття етики спілкування.
2. Прояви провини, сорому, каяття, співпереживання.
3. Рівність у спілкуванні лікаря та хворого.
4. Емпатія, як основний психологічний компонент лікарського спілкування.
5. Вплив добрих взаємовідносин на лікувальний процес
6. Проблема правди у стосунках між лікарем і пацієнтом.

Контрольні питання та завдання:

Дайте визначення медичної етики, в чому її специфіка в порівнянні етикою, як філософською дисципліною?

Дайте визначення медичної деонтології. Перерахуйте основні питання професійної діяльності, що вона охоплює.

Назвіть особливості конфліктів утилітарної етики в професійній діяльності лікаря.

Охарактеризуйте поняття патерналізму у відносинах взаємодії лікаря та хворого?

Які основні різновиди патерналізму, дайте їх характеристику?

В чому проявляються основні компоненти підходів до співробітництва лікаря та хворого?

Опишіть типові деструктивні звички лікаря, що знижують повагу та довіру. лікаря

Охарактеризуйте конструктивні взаємовідносини лікаря і хворого. Наведіть мотиви таких взаємовідносин..

Вкажіть, які психологічні установки в боку хворих, можуть сформувати деструктивні взаємовідносини лікаря і хворого?

Які категорії хворих, з деструктивними установками щодо співпраці з лікарем Ви можете назвати?

На Вашу думку, чим можуть бути обумовлені неправдиві дані з боку хворого.

Які існують методологічні підходи до проблеми відвертості лікаря і пацієнта?

Рекомендована література:

1. Філоненко М. М. Психологія спілкування. Підручник. — К.: Центр навчальної літератури, 2018. — 240 с.
 2. Скрипніков А.М., Сонник Г.Т., Животовська Л.В., Фисун Ю.О., Шиндер В.В. Медицинская психология. — Полтава, 2017. — 271с.
 3. Скрипніков А.М., Герасименко Л.О., Ісаков Р.І. Перинатальна психологія - Полтава, 2017. — 156 с.
 4. Медична психологія : підручник / С.Д. Максименко, Я.В. Цехмістер, І.А. Коваль, К.С. Максименко ; за загальною ред. С.Д. Максименка. — 2-е вид. — К. : Слово, 2014. — 516 с.
 5. Особливості діагностики, терапії та медико-психологічної реабілітації вимушених переселенців з зони бойових дій, хворих на посттравматичний стресовий розлад. Методичні рекомендації / Спіріна І.Д., Леонов С.Ф., Рокутов С.В. та ін. — К., 2015. - 28 с.
 6. Encyclopedia of Communication Theory.” IOSR Journal of Humanities and Social Science, vol. 15, no. 4, 2013, pp. 84–85, web.stanford.edu/~bailenso/papers/icae-psychology, 10.9790/0837-1548485. Accessed 28 Aug. 2021.
 7. Соціальна психологія особистості і спілкування [Електронний ресурс] // Библиотека онлайн © 2006-2022 – DOI <https://readbookz.net/books/174.html>
- Тема №8. Сутність міжособистісної комунікації. Особливості міжособистісної комунікації в дитячо-підлітковому віці. (Самостійна робота 2 год.)**
- Поняття комунікації.*
- Специфіка міжособистісної комунікації.*
- Поліфункціональність комунікації.*
- Види та форми комунікації.*
- Аксіальна та ретіальна комунікації.*
- Масова організована комунікація.*
- Комунікативний простір міжособистісних відносин.*
- Суб'єкти комунікації.*

Спільна комунікативна дія. Зворотний зв'язок.

Спільне інформаційне поле.

Завдання та питання для самостійної роботи:

Що Ви вкладаєте в поняття комунікації?

Перерахуйте основні аспекти специфіки міжособистісної комунікації.

Назвіть функції міжособистісної комунікації.

Дайте визначення поняттю афіліація, яке її значення в формуванні міжособистісної комунікації?

Дайте визначення поняттям аксіальної і ретіальної комунікації.

Охарактеризуйте основні моделі впливу ретіальної комунікації.

Які основні види інформації може нести повідомлення?

Охарактеризуйте якими бувають комунікації?.

Що належить до масових стихійних форм передавання інформації?

Що таке табу та які види табу розрізняють?

Що означає термін етикет, та які повідомлення він містить?

Які стереотипні ситуації спілкування впливають на комунікативний процес?

Дайте визначення поняття комунікативного простору.

Які компоненти належать до комунікативного простору міжособистісних відносин? Обґрунтуйте свою відповідь.

Рекомендована література:

1. Філоненко М. М. Психологія спілкування. Підручник. — К.: Центр навчальної літератури, 2018. — 240 с.
2. Скрипніков А.М., Сонник Г.Т., Животовська Л.В., Фисун Ю.О., Шиндер В.В. Медицинская психология. — Полтава, 2017. — 271с.
3. Корольчук М. С. Психодіагностика : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. С. Корольчук. — К. : Ніка Центр, 2007. — 400 с.
4. Encyclopedia of Communication Theory.” IOSR Journal of Humanities and Social Science, vol. 15, no. 4, 2013, pp. 84–85, web.stanford.edu/~bailenso/papers/icae-psychology, 10.9790/0837-1548485. Accessed 28 Aug. 2021.

5. Association between emotional-volitional dysfunction and features of aggression or hostility in mens with different forms of substance addictions: a cross-sectional study / L. V. Zhyvotovska, D. I. Boiko, N. V. Kadzhaia, A. D. Shkodina, I.V. Demianenko, V.V. Borysenko // Wiadomosci Lekarskie. – 2020. – Vol. 73 (6). – P.1129 – 1133.

6. Body dysmorphophobic disorder and other non-psychotic mental disorders in personswith cosmetic defects and deformities of the nose / L.A. Bodnar, L.V. Zhyvotovska, A.M. Skrypnikov, V.V. Borysenko, O.A. Kazakov, V.A. Bodnar // Wiadomosci lekarskie. – 2021 – Vol. 74(6) – P.1414-1419.

7. Філоненко М.М. Психологія особистісного становлення майбутнього лікаря. – Київ: Центр учбової літератури, 2015. – 334 с.

8. Clinical Topics in Teaching Psychiatry Edited by Sarah Huline-Dickens. Cambridge University Press 2022 DOI: <https://doi.org/10.1017/9781009053938>

Тема №9. Спілкування як розуміння та сприйняття одне одного. Вікові особливості соціальної перцепції. (Лекція 2 год.)

Характеристика соціальної перцепції.

Візуальна психодіагностика.

Ефекти соціальної перцепції.

Вікові особливості соціальної перцепції.

Контрольні питання та завдання:

1. Поясніть поняття соціальної перцепції в загально психологічному розумінні.
2. Опишіть поетапно механізм соціальної перцепції.
3. Чи можна вважати візуальну психодіагностику наукою? Якщо так, то які напрями лежали в основі становлення її як науки?
4. Опишіть конституційну типологію особистості за Кречмером.
5. Що вивчає наука кінесика?

Тема №10. Характеристика людини за першим враженням. Психотренінг навичок спілкування. (Практичне заняття 2 год.)

Ефект ореолу або "галоефект".

Ефект "первинності та новизни".

Основні схеми формування першого враження про людину.

Виникнення помилкових уявлень про перше враження про людину.

Контрольні питання та завдання:

1. Опишіть рівні процесу розуміння іншої людини?
 2. Які фактори впливають на формування першого враження?
 3. Назвіть основні ефекти соціальної перцепції, що лежать в основі оцінного враження на сприймання дій, вчинків, особистісних рис іншої людини за дефіциту часу і джерел інформації.
 4. Чим характеризується ефект ореолу?
 5. Які основні умови виникнення ефекту ореолу?
- В чому проявляється ефект ореолу? Наведіть приклади.
6. Опишіть сутність феномену логічної помилки. Наведіть приклади.
 7. Охарактеризуйте загальні прояви ефектів пріоритету та новизни. Наведіть приклади.
 8. Вкажіть, в чому проявляються ефекти первинності та поблажливості.
 9. Які психологічні механізми закладені в основі емоційного оцінювання людини?
 10. Дайте загальну характеристику ідентифікації.
 11. Від яких психологічних чинників залежить рівень емпатії?
 12. Охарактеризуйте загальні прояви егоцентризму.
 13. Як Ви поясните термін рефлексія в межах соціальної перцепції.
 14. Що лежить в основі стереотипізації та каузальної атрибуції?

Рекомендована література:

1. Філоненко М. М. Психологія спілкування. Підручник. — К.: Центр навчальної літератури, 2018. — 240 с.
2. Скрипніков А.М., Сонник Г.Т., Животовська Л.В., Фисун Ю.О., Шиндер В.В. Медицинская психология. — Полтава, 2017. — 271с.
3. Комунікації в охороні здоров'я [монографія]/ М.А. Знаменська, Г.О. Слабкий, Т.К. Знаменська — Київ, 2019. - 194 с.

4. Психогенні психічні розлади / Л.О. Герасименко, А.М. Скрипніков, Р.І. Ісаков : навч.-метод. посіб. – К. : ВСВ «Медицина», 2021. – 208 с.
5. Галіяш Н. Комунікативні навички в медицині : посіб. / Наталія Галіяш, Наталія Петренко, Наталія Бількевич. – Тернопіль : ТДМУ, 2019. – 132 с
6. Медична психологія: методичні рекомендації для самостійної роботи студентів // .М.Кожина, Г.О. Самардакова, І.Ф. Терьошина, Т.М. Радченко, І.М. Стрельнікова, К.О. Зеленська, Л.М. Гайчук – 2018р., 131 с.
7. Social Inclusion and Mental Health Jed Boardman, Helen Killaspy, Gillian Mezey. Cambridge University Press 2022 DOI: <https://doi.org/10.1017/9781911623601>

Тема №11. Візуальна психодіагностика з урахуванням поведінкових особливостей в дитячо-підлітковому віці. (Самостійна робота 2 год.)

Характеристика візуальної діагностики.

Методики невербального та вербального тестування.

Невербальна поведінка.

Основні методи невербальної діагностики.

Конституційна типологія особистості.

Правила спілкування, що лежать в основі пізнання та оцінки співрозмовника.

Контрольні питання та завдання:

1. Які методи традиційно використовуються в психодіагностичних цілях?
2. Назвіть існуючі обмеження психодіагностичних методів обстеження.
3. Що включає в себе невербальна поведінка?
4. Що відносять до основних методів візуальної психодіагностики?
5. Перерахуйте ті галузі знань, що намагались за зовнішніми проявами людини виявити її психологічні особливості.
6. Що вивчала фізіономіка?
7. Що вивчає дерматогліфіка?
8. Охарактеризуйте конституційну типологію особистості за Кречмером.
9. Дайте характеристику психологічних типів за Юнгом.

Рекомендована література:

1. Філоненко М . М . Психологія спілкування. Підручник. — К.: Центр навчальної літератури, 2018. — 240 с.
2. Скрипніков А.М., Сонник Г.Т., Животовська Л.В., Фисун Ю.О., Шиндер В.В. Медицинская психология. – Полтава, 2017. – 271с.
3. Медична психологія: методичні рекомендації для самостійної роботи студентів // .М.Кожина, Г.О. Самардакова, І.Ф. Терьошина, Т.М. Радченко, І.М. Стрельнікова, К.О. Зеленська, Л.М. Гайчук – 2018р., 131 с.
4. Аналіз сімейного здоров'я при шизофренії в одного з батьків / Л.В. Животовська, О.А. Казаков, В.В. Борисенко // Медична психологія, 2015 10, № 3 с.48-51
5. Association between emotional-volitional dysfunction and features of aggression or hostility in mens with different forms of substance addictions: a cross-sectional study / L. V. Zhyvotovska, D. I. Boiko, N. V. Kadzhaia, A. D. Shkodina, I.V. Demianenko, V.V. Borysenko // Wiadomosci Lekarskie. – 2020. – Vol. 73 (6). – P.1129 – 1133.
6. Focus on sleep problems in patients with somatoform disorders / A. Skrypnykov et all // Світ медицини та біології. - 2019. - №3. - С. 147-152.
7. Лікар і пацієнт у діагностичному процесі (психологічні аспекти) / А.М. Скрипніков, Л.О. Герасименко, Р.І. Ісаков, П.В. Кидонь // Практикуючий лікар. – 2021. – Т. 10, № 1. – С. 73–77.
8. Скрипніков А.М., Герасименко Л.О., Ісаков Р.І. Перинатальна психологія - Полтава, 2017. – 156 с.
9. Медична психологія : підручник / С.Д. Максименко, Я.В. Цехмістер, І.А. Коваль, К.С. Максименко ; за загальною ред. С.Д. Максименка. – 2-е вид. – К.: Слово, 2014. – 516 с.
10. Clinical Topics in Teaching Psychiatry Edited by Sarah Huline-Dickens. Cambridge University Press 2022 DOI: <https://doi.org/10.1017/9781009053938>

Тема №12. Конфліктологія. Вікові особливості поведінки у конфліктній ситуації. (Лекція 2 год.)

Поняття про конфлікт

Елементи, типи та динаміка конфлікту

Суб'єкти конфлікту та особливості поведінки в конфліктній ситуації.

Маніпулятивна і актуалізаторські моделі спілкування.

Технології виходу з конфлікту.

Контрольні питання та завдання:

1. Які виділяють форми поведінки особистості у міжособистісній взаємодії?
2. Охарактеризуйте основні деструктивні форми взаємодії.
3. Конфлікт, як одна з форм взаємодії.
2. Опишіть існуючі класифікації конфліктів.
3. Які етапи проходить динаміка розвитку конфлікту?
4. Опишіть варіанти конфліктної ситуації.
5. Які Ви Можете згадати умови виникнення конфлікту?

Тема №13. Психодіагностика рівня конфліктності. Психотренінг навичок спілкування. (Практичне заняття 2 год.)

Поняття конфлікту.

Психологічні засади виникнення конфліктів.

Стадії розвитку конфлікту.

Сторони конфлікту. Об'єкт конфлікту.

Деструктивний та конструктивний конфлікт.

Особливості поведінки в конфліктній ситуації.

Соціальні дилеми. Вирішення соціальних дилем.

Контрольні питання та завдання:

1. Що Ви вкладаєте в поняття конфлікт?
2. Які складові конфлікту Ви можете назвати.
3. Назвіть основні стадії конфлікту
4. Що таке функції конфлікту, якими вони бувають?
5. Якими бувають стилі поведінки у конфлікті? В чому їх суттєва відмінність?

6. Дайте класифікацію конфліктів. Охарактеризуйте основні їх причини.
7. Які існують різновиди внутрішньоособистісних конфліктів?
8. Охарактеризуйте загальні причини конфліктів.
9. Вкажіть та охарактеризуйте приватні причини конфліктів.
10. Що таке конфліктна ситуація? Чим вона відрізняється від інциденту?
11. Дайте загальну характеристику типів конфліктних ситуацій.
12. Які ви знаєте різновиди основних моделей поведінки особистості в конфлікті.
13. Охарактеризуйте загальні особливості осіб, для яких властиві деструктивна, конструктивна та конформістська моделі поведінки.

Рекомендована література:

1. Філоненко М. М. Психологія спілкування. Підручник. — К.: Центр навчальної літератури, 2018. — 240 с.
2. Скрипніков А.М., Сонник Г.Т., Животовська Л.В., Фисун Ю.О., Шиндер В.В. Медицинская психология. — Полтава, 2017. — 271 с.
3. Медична психологія: методичні рекомендації для самостійної роботи студентів // .М.Кожина, Г.О. Самардакова, І.Ф. Терьошина, Т.М. Радченко, І.М. Стрельнікова, К.О. Зеленська, Л.М. Гайчук — 2018р., 131 с.
4. Скрипніков А.М., Герасименко Л.О., Ісаков Р.І. Перинатальна психологія - Полтава, 2017. — 156 с.
5. Психогенні психічні розлади / Л.О. Герасименко, А.М. Скрипніков, Р.І. Ісаков : навч.-метод. посіб. — К. : ВСВ «Медицина», 2021. — 208 с.
6. Філоненко М.М. Психологія особистісного становлення майбутнього лікаря. — Київ: Центр учбової літератури, 2015. — 334 с.
7. Бронікова С. Практики комунікативної культури в медичному закладі. Пацієнт-центрований підхід, 2020. — 72 с
8. Medical psychology. State National Textbook / I.D. Spirina, I.S. Vitenko, O.K. Napreenko et al. — Dnipropetrovsk: 2015. — 376 с
9. Social Inclusion and Mental Health Jed Boardman, Helen Killaspy, Gillian Mezey. Cambridge University Press 2022 DOI: <https://doi.org/10.1017/9781911623601>

Тема № 14 Психодіагностика комунікативної культури медика.
Комунікативна компетентність лікаря та її роль в ефективній і
безконфліктній взаємодії з пацієнтами дитячо-підліткового віку та їх
батьками. (Самостійна робота 2 год.)

*Значення паралінгвістичної та екстралінгвістичної знакової системи у
спілкуванні з хворим.*

Невміння оперувати лікарем граматичним значенням слова.

Поняття ятрогенного захворювання.

Причини, шляхи запобігання ятрогеній.

Значення слова лікаря на надію на видужання хворого.

Контрольні питання та завдання:

1. Які сфери охоплює комунікативна компетентність лікаря? Дайте розширену відповідь
2. Які компоненти входять до структури комунікативної компетентності лікаря?
3. Які складові частини формують невербальну комунікацію?
4. Чим характеризується оптико-кінетична система знаків?
5. Які основні прояви паралінгвістичної системи?
6. В чому проявляється екстралінгвістична знакова система?
7. Опишіть види невербальних засобів спілкування. Наведіть приклади.
8. Які просторові особливості невербального спілкування вивчає проксеміка.
9. Вкажіть, які фізіологічні прояви можливо спровокувати, при вторгненні в особистий простір.
10. Дайте загальну характеристику ятропатогеній.
11. З чим пов'язані побічні захворювання, що можуть виступати в ролі ятрогеній?
12. Які різновиди ятрогеній існують? В чому їх суттєва відмінність?
13. Охарактеризуйте основні джерела ятрогеній.
14. Які типи ятрогеній розрізняють?

15. Які особливості особистості можуть провокувати розвиток ятрогеній?

Рекомендована література:

1. Основи загальної і медичної психології, психічного здоров'я та міжособового спілкування: підручник (ВНЗ I—III р. а.) / І.Я. Губенко, О.С. Карнацька, О.Т. Шевченко. — 2-е вид., переробл. і допов. — К., 2018. — 392 с.
2. Періг І.М. Психологія спілкування / Методичний посібник для самостійної роботи для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності “Психологія”, “Практична психологія”. — Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2018. — 25 с.
3. Тимофієва М.П. Психологія спілкування: навчально-методичний посібник для студентів вищих медичних закладів освіти України / Тимофієва М.П., Борисюк А.С., Павлюк О.І. — Чернівці, 2019. — 100 с.
4. Психологія спілкування: навч. посіб. / [Л. О. Савенкова, В. В. Сгадова, Л. Л. Борисенко та ін.] ; за заг. ред. Л. О. Савенкової. — К. : КНЕУ, 2015. — 309 с.
5. Тимофієва М.П. Психологія спілкування: навчально-методичний посібник для студентів вищих медичних закладів освіти України / Тимофієва М.П., Борисюк А.С., Павлюк О.І. — Чернівці, 2019. — 100 с.
6. В. Г. Воронкова Етика ділового спілкування: навч.посібник / В. Г. Воронкова, А. Г. Беліченко, В.В. Мельник. - Львів: Магнолія 2019. - 312 с.
7. Матвійчук Т. Ф. Конфліктологія: навчально-методичний посібник / Т. Ф. Матвійчук. — Львів , «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2018. - 76 с.
8. Medical psychology. State National Textbook / I.D. Spirina, I.S. Vitenko, O.K. Napreenko et al. — Dnipropetrovsk: 2015. — 376 с
9. Вплив соціальної ізоляції на психоемоційну сферу доглядачів за пацієнтами з деменцією в період пандемії COVID-19 / О. В. Орлова, Л. В. Животовська, Л. А. Боднар, В. В. Борисенко // International scientific and practical conference «Medicine and Health Care in Modern Society: Topical Issues and Current Aspects», February 26-27, 2021. Lublin, Republic of Poland: Medical University of Lublin. — P.113-116.

10. Лікар і пацієнт у діагностичному процесі (психологічні аспекти) / А.М. Скрипніков, Л.О. Герасименко, Р.І. Ісаков, П.В. Кидонь // Практикуючий лікар. – 2021. – Т. 10, № 1. – С. 73–77.

11. Encyclopedia of Communication Theory.” IOSR Journal of Humanities and Social Science, vol. 15, no. 4, 2013, pp. 84–85, web.stanford.edu/~bailenso/papers/icae-psychology, 10.9790/0837-1548485. Accessed 28 Aug. 2021.

12. Соціальна психологія особистості і спілкування [Електронний ресурс] // Библиотека онлайн © 2006-2022 – DOI <https://readbookz.net/books/174.html>

13. Корольчук М. С. Психодіагностика : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. С. Корольчук. — К. : Ніка Центр, 2007. — 400 с.

Питання до заліку

Що Ви вкладаєте в поняття спілкування?

Чим спілкування відрізняється від простої передачі інформації в технічних пристроях?

Виділіть основні етапи оволодіння процесу комунікації в онтогенезі дитини.

Які виникають соціальні потреби в дитини на базі потреби у спілкуванні? Перерахуйте їх.

Які Ви можете назвати погляди вчених на процес спілкування?

Що таке мова, мовлення та мовленнєва комунікація?

Опишіть фізіологічні механізми мовлення.

Чим, на вашу думку, відрізняється мова людини від "мови" тварини? Обґрунтуйте свою відповідь.

У чому полягає специфіка спілкування як процес обміну інформацією? Назвіть основні позиції.

Які існують особливості обміну інформацією у дитячому та підлітковому віці?

Які комунікативні бар'єри виникають при міжособистісній взаємодії?

Розмежуйте поняття "слухати" та "чути".

Що досліджує наука риторика?

Які ви можете навести правила ефективного слухання та говоріння?

Покажіть на прикладах інтерактивну сторону спілкування.

Опишіть психологічні теорії, які пояснюють внутрішні механізми міжособистісної взаємодії (теорія обміну, психоаналітичний підхід, теорія керування враженнями, концепція символічного інтеракціонізму).

Які різновиди міжособистісних контактів ви знаєте, що необхідні у формуванні соціальних зв'язків?

Відтворіть механізм соціальної взаємодії.

Як відбувається психологічний вплив при міжособистісній взаємодії, які є їхні види і на яких глибинах свідомості вони діють?

Які види психологічного впливу ви відчували на собі?

Поясніть поняття соціальної перцепції в загально психологічному розумінні.

Опишіть поетапно механізм соціальної перцепції.

Чи можна вважати візуальну психодіагностику наукою? Якщо так, то які напрями лежали в основі становлення її як науки?

Опишіть конституційну типологію особистості за Кречмером.

Що вивчає наука кінесика?

Які виділяють форми поведінки особистості у міжособистісній взаємодії?

Охарактеризуйте основні деструктивні форми взаємодії.

Конфлікт, як одна з форм взаємодії.

Опишіть існуючі класифікації конфліктів.

Які етапи проходить динаміка розвитку конфлікту?

Опишіть варіанти конфліктної ситуації.

Які Ви Можете згадати умови виникнення конфлікту?

Що таке функції конфлікту, якими вони бувають?

Якими бувають стилі поведінки у конфлікті? В чому їх суттєва відмінність?

Дайте класифікацію конфліктів. Охарактеризуйте основні їх причини.

Які існують різновиди внутрішньоособистісних конфліктів?

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. Філоненко М . М . Психологія спілкування. Підручник. — К.: Центр навчальної літератури, 2018. — 240 с.
2. **The Psychology of Language and Communication** By Geoffrey Beattie, Andrew W Ellis DOI <https://doi.org/10.4324/9781315187198>
3. Скрипніков А.М., Сонник Г.Т., Животовська Л.В., Фисун Ю.О., Шиндер В.В. Медицинская психология. – Полтава, 2017. – 271с.
4. Савенкова Л.О. Психологія спілкування: навч. посіб. / [Л. О. Савенкова та ін.]; за заг. ред. Л.О. Савенкової; Держ. ВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». – Київ КНЕУ, 2015. - 309 с.
5. Курова А.В. Психологія спілкування: навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти факультету психології, політології та соціології НУ «ОЮА») / А.В. Курова – Одеса: Фенікс, 2020. – 79 с.
6. Психологія спілкування: навч. посіб. / [Л. О. Савенкова, В. В. Сгадова, Л. Л. Борисенко та ін.] ; за заг. ред. Л. О. Савенкової. — К. : КНЕУ, 2015. — 309 с.
7. Основи загальної і медичної психології, психічного здоров'я та міжособового спілкування: підручник (ВНЗ І—ІІІ р. а.) / І.Я. Губенко, О.С. Карнацька, О.Т. Шевченко. — 2-е вид., переробл. і допов. — К., 2018. — 392 с.
8. Періг І.М. Психологія спілкування / Методичний посібник для самостійної роботи для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності “Психологія”, “Практична психологія”. — Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2018. — 25 с.
9. Тимофієва М.П. Психологія спілкування: навчально-методичний посібник для студентів вищих медичних закладів освіти України / Тимофієва М.П., Борисюк А.С., Павлюк О.І. — Чернівці, 2019. — 100 с.

Допоміжна:

- 10.В. Г. Воронкова Етика ділового спілкування: навч.посібник / В. Г. Воронкова, А. Г. Беліченко, В.В. Мельник. - Львів: Магнолія 2019. - 312 с.
- 11.Матвійчук Т. Ф. Конфліктологія: навчально-методичний посібник / Т. Ф. Матвійчук. — Львів , «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2018. - 76 с.
- 12.Медична психологія: методичні рекомендації для самостійної роботи студентів // .М.Кожина, Г.О. Самардакова, І.Ф. Терьошина, Т.М. Радченко, І.М. Стрельнікова, К.О. Зеленська, Л.М. Гайчук – 2018р., 131 с.

13. Ломачинська І.М. Основи корпоративної культури: навч. посіб./ І.М. Ломачинська. – К.: Ун-т "Україна", 2016. – 280 с.
14. Medical psychology. State National Textbook / I.D. Spirina, I.S. Vitenko, O.K. Napreenko et al. – Dnipropetrovsk: 2015. – 376 с
15. Бронікова С. Практики комунікативної культури в медичному закладі. Пацієнт-центрований підхід, 2020. — 72 с
16. Галіяш Н. Комунікативні навички в медицині : посіб. / Наталія Галіяш, Наталія Петренко, Наталія Бількевич. – Тернопіль : ТДМУ, 2019. – 132 с
17. Зливков В.Л., Лукомська С.О. Спес Гіппократа: основи психології спілкування для медичних працівників / В.Л.Зливков, С.О. Лукомська. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М.; К., 2017. – 208 с.
18. Комунікативні навички лікаря. Конспект лекцій / заг. ред. О.С.Чабан. – К.: LAT&K, 2017. – 152 с.
19. Комунікації в охороні здоров'я [монографія]/ М.А. Знаменська, Г.О. Слабкий, Т.К. Знаменська – Київ, 2019. - 194 с.
20. Психогенні психічні розлади / Л.О. Герасименко, А.М. Скрипніков, Р.І. Ісаков : навч.-метод. посіб. – К. : ВСВ «Медицина», 2021. – 208 с.
21. Філоненко М.М. Психологія особистісного становлення майбутнього лікаря. – Київ: Центр учбової літератури, 2015. – 334 с.
22. **Clinical Topics in Teaching Psychiatry** Edited by Sarah Huline-Dickens. Cambridge University Press 2022 DOI: <https://doi.org/10.1017/9781009053938>
23. **Social Inclusion and Mental Health** Jed Boardman, Helen Killaspy, Gillian Mezey. Cambridge University Press 2022 DOI: <https://doi.org/10.1017/9781911623601>
24. **History and Systems of Psychology** 8th edition (current edition) James F. Brennan , Catholic University of America, Washington DC, Keith A. Houde , Ave Maria University, Florida 2022 DOI <https://doi.org/10.1017/9781009042895>
25. Аналіз сімейного здоров'я при шизофренії в одного з батьків / Л.В. Животовська, О.А. Казаков, В.В. Борисенко // Медична психологія, 2015 10, № 3 с.48-51
26. Association between emotional-volitional dysfunction and features of aggression or hostility in mens with different forms of substance addictions: a cross-sectional study / L. V. Zhyvotovska, D. I. Boiko, N. V. Kadzhaia, A. D. Shkodina, I.V. Demianenko, V.V. Borysenko // Wiadomosci Lekarskie. – 2020. – Vol. 73 (6). – P.1129 – 1133.
27. Body dysmorphophobic disorder and other non-psychotic mental disorders in persons with cosmetic defects and deformities of the nose / L.A. Bodnar,

- L.V. Zhyvotovska, A.M. Skrypnikov, V.V. Borysenko, O.A. Kazakov, V.A. Bodnar // *Wiadomosci lekarskie*. – 2021 – Vol. 74(6) – P.1414-1419.
28. Вплив соціальної ізоляції на психоемоційну сферу доглядачів за пацієнтами з деменцією в період пандемії COVID-19 / О. В. Орлова, Л. В. Животовська, Л. А. Боднар, В. В. Борисенко // International scientific and practical conference «Medicine and Health Care in Modern Society: Topical Issues and Current Aspects», February 26-27, 2021. Lublin, Republic of Poland: Medical University of Lublin. – P.113-116.
29. Focus on sleep problems in patients with somatoform disorders / A. Skrypnikov et al // *Світ медицини та біології*. - 2019. - №3. - С. 147-152.
30. Лікар і пацієнт у діагностичному процесі (психологічні аспекти) / А.М. Скрипніков, Л.О. Герасименко, Р.І. Ісаков, П.В. Кидонь // *Практикуючий лікар*. – 2021. – Т. 10, № 1. – С. 73–77.
31. Скрипніков А.М., Сонник Г.Т., Животовська Л.В., Фисун Ю.О., Шиндер В.В. *Медицинская психология*. – Полтава, 2017. – 271с.
32. Скрипніков А.М., Герасименко Л.О., Ісаков Р.І. *Перинатальна психологія* - Полтава, 2017. – 156 с.
33. *Медична психологія : підручник* / С.Д. Максименко, Я.В. Цехмістер, І.А. Коваль, К.С. Максименко ; за загальною ред. С.Д. Максименка. – 2-е вид. – К. : Слово, 2014. – 516 с.
34. Особливості діагностики, терапії та медико-психологічної реабілітації вимушених переселенців з зони бойових дій, хворих на посттравматичний стресовий розлад. Методичні рекомендації / Спіріна І.Д., Леонов С.Ф., Рокутов С.В. та ін. – К., 2015. - 28 с.
35. Кюблер-Росс Э. О смерти и умирании. – К.: София, 2001. – 320 с.
36. Encyclopedia of Communication Theory.” *IOSR Journal of Humanities and Social Science*, vol. 15, no. 4, 2013, pp. 84–85, web.stanford.edu/~bailenso/papers/icae-psychology, 10.9790/0837-1548485. Accessed 28 Aug. 2021.
37. Соціальна психологія особистості і спілкування [Електронний ресурс] // *Бібліотека онлайн* © 2006-2022 – DOI <https://readbookz.net/books/174.html>
38. Корольчук М. С. *Психодіагностика : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.* / М. С. Корольчук. — К. : Ніка Центр, 2007. — 400 с.
- В тому числі й інтернет-ресурси*
1. <http://psylib.kiev.ua>
2. <https://readbookz.net/books>